

Bijlage 1: klimaatacties

Domein	Maatregel	Acties (niet limitatief)	Toelichting	
VERVOER				
1. Wagenpark van de stad of gemeente				
Minder uitstoot door het gemeentebestuur	1.1.1	Inzicht creëren	Energieboekhouding wagenpark opvolgen (rapporteringssysteem): opvolgen brandstofverbruik en gereden km via een al dan niet geautomatiseerd registratiesysteem bij elke tankbeurt van een voertuig (bv. tankkaart per wagen)	MobiMonitor: energiemanagementtoepassing voor opvolging en monitoring van de vloot (aanbod Eandis)
	1.1.2	Biedt alternatieve vervoersmiddelen aan	Stel dienstfietsen (al dan niet elektrisch) ter beschikking aan de werknemers voor verplaatsingen tussen gemeentelijke gebouwen en korte afstandsritten.	Dienstfietsen zijn beschikbaar
			Geef een premie per afgelegde kilometer voor medewerkers die te voet of met de fiets komen	Max. fietsvergoeding woon/werkverkeer is opgenomen in RPR
			Moedig carpoolen aan tussen de gemeentelijke werknemers	Mogelijke uitwerking hiervan: - http://www.carpool.be/ - zie initiatieven van Mobiel 21 vzw Vergoeding voor carpoolers is opgenomen in RPR Autodelen voor werknemers die naar vorming en vergaderingen gaan, wordt waar mogelijk gerealiseerd. Indien de verplaatsing niet met de dienstwagen kan gebeuren, wordt de carpoolvergoeding uitbetaald aan de chauffeur met eigen wagen.
	1.1.3	Aanmoedigen van gebruik van openbaar vervoer	100% terugbetaling woon-werkverkeer met het openbaar vervoer of biedt een gratis openbaar vervoersabonnement aan	100% terugbetaling woon/werkverkeer met openbaar vervoer is opgenomen in RPR.
	1.1.4	Nieuwe technologieën	Vergroening van het wagenpark door het investeren in schone voertuigen (hybride, 100% elektrische, LPG, vuilniswagens op biogas, ...)	Bij vernieuwing wagenpark, aankoop van hybride of elektrische (duurzame) voertuigen In onderzoek: aanbod Eandis voor aankoop elektrische voertuigen en CNG-voertuigen
			Groene stroom voor elektrische wagens	
			Laadpalen met groene stroom voorzien bij gemeentelijke gebouwen	In onderzoek: aanbod Eandis
	1.1.5	Sensibilisatie	Mogelijke vorming ikv maatregelen vervoer kan worden opgenomen in vormingsplan.	Voor handige tips, alsook opleidingscentra in de provincie Vlaams-Brabant, kan je terecht op volgende websites: http://www.mobimix.be/thema/eco-driving http://ecodriving.ecolife.be/files/Folder-ED_NL_new.pdf
			Milieuvriendelijke voertuigen herkenbaar maken	
2. Openbaar vervoer				
	2.1	Moedig het gebruik van openbaar vervoer actief aan	Ondersteunen van acties van diverse instanties	Actief bekendmaken van gratis openbaar vervoer voor leefloongenieters via sociale dienst.
	2.2	Maak het openbaar vervoer aantrekkelijker	Plan een overleg met De Lijn / NMBS voor uitbreiding openbaar vervoeraanbod, verbetering toegangs- en wachtfaciliteiten van bussen of trams, frequentere reistijden, ... - behouden van beide treinstations (actieplan 004.001.002.001) - er wordt gewaakt over de goede werking van de openbare busdienst (actieplan 004.001.002.002)	
	2.3	Maak het aanbod beter bekend	Informatiecampagnes opzetten rond de mogelijkheden van openbaar vervoer in uw gemeente en de speciale tarieven - trein- en businfo jaarlijks aan de bewoners bezorgen (cfr. afvalkalender)	

Domein		Maatregel	Acties (niet limitatief)	Toelichting
VERVOER				
3. Particulier en commercieel vervoer				
3.1. Bereikbaarheid van (gemeentelijke) openbare gebouwen				
	3.1.1	Verminder de behoefte voor verplaatsing	Digitaliseer administratieve stappen door het aanbieden van een gemeentelijk intranet, en toegankelijk maken van gemeentelijke formulieren door downloaden.	Externe communicatie via nieuwe website van de stad en OCMW in 2015, incl. downloadbare formulieren
	3.1.2	Alternatieve vervoersmiddelen aanbieden	Stimuleer het ontwikkelen van 'wandellende schoolbussen'	Voor meer informatie zie ook: http://www.epistemionikos.org/nl/documents/2fe9543d53bca6529b11088dd1e3d10de05377de http://www.mobielbrussel.irisnet.be/articles/voetganger/sensibilisatie-en-acties)
	3.1.3	Aanmoedigen van openbaar vervoer	Sensibiliseer de bewoners en gebruikers van de gemeentelijke gebouwen voor het gebruik van openbaar vervoer (milieuwinst, verminderder reistijd in stedelijke omgeving, financieel voordeel) door middel van posters, flyers ... Trein- en businfo jaarlijks aan de bewoners bezorgen (cfr. afvalkalender)	Tegemoetkoming in kost openbaar vervoer voor kansarmen Overname op websites van de stad en het OCMW in 2015
3.2. Uitbreiden, plannen en sturen van het mobiliteitsaanbod				
3.2.1 Inzicht	3.2.1.1	Transportaanbod	Stel kaarten ter beschikking in het straatbeeld van het gemeentelijk grondgebied met alle openbaar vervoerlijnen - trein- en businfo jaarlijks aan de bewoners bezorgen (cfr. afvalkalender)	
			Maak een duidelijke mapping van gebruikelijke verplaatsingen tussen de diverse zones in het gemeentelijk grondgebied (commerciële zones, kantoren, residentieel), breng het volledige transportgebruik in kaart met eveneens fietsroutes en wandeltrajecten. - het vastleggen van routes voor zwaar verkeer (actie 004.001.003.001)	
	3.2.1.2	Verplaatsingsgedrag	Stuur op basis van de mapping van de diverse zones en transportmodules (handelaars, kantoren, residentieel) de ongewenste transportmodi bij, door het invoeren van sturende maatregelen (betaald parkeren, ontoegankelijke zones voor doorgaand verkeer, ...) - het bewegwijzeringsplan wordt opgemaakt en geïmplementeerd (actie 004.001.003.003) - voor centrum Scherpenheuvel wordt een parkeerbeleid uitgebouwd (actie 004.001.001.001) - voor Averbode en Zichem wordt ook een parkeerregeling uitgewerkt (actie 004.001.001.003)	
	3.2.2.1	Inrichting van het grondgebied	Een update van het gemeentelijk mobiliteitsplan werd uitgevoerd (GMP)	
			- rijverbod in bepaalde zones voor bepaalde categorieën van voertuigen (vrachtwagens, aanhangwagens, 4x4) - beperken van de snelheid en betere controles (actie 004.003.001.003) - zone 30 wordt uitgebreid (actie 004.003.001.002)	
	3.2.2.2	Structurele aanpassingen voor voetgangers	Aanpassingswerken ten gunste van de voetganger: bredere voetpaden in commerciële zones, extra signalisatie op oversteekplaatsen voor voetgangers, ... - Aanleg voetpaden deel Westelsebaan (actie 005.001.001.001)	
			Implementatie van meerdere zone 30 en L.E.Z.'s (Low Emission Zones) - zone 30 wordt uitgebreid (actie 004.003.001.002)	http://www.tfl.gov.uk/modes/driving/low-emission-zone (bijvoorbeeld Londen) http://www.lowemissionzones.eu/ , http://www.ville30.be/
			Herwaardeer de trage wegen	Samenwerking opzetten met Trage Wegen VZW (Home) Samenwerking opzetten met de provincie www.vlaamsbrabant.be/tragewegen Samenwerking opzetten met VLM

Domein		Maatregel	Acties (niet limitatief)	Toelichting	
VERVOER					
3.2.2 Beleidsmaatregelen			Zichtbaar maken van trage wegen door plaatsing van naambordjes	Provinciale subsidies voor naambordjes trage wegen: http://www.vlaamsbrabant.be/verkeer-mobiliteit/trage-wegen/subsidies/index.jsp	
			Maak een tragewegenplan op (actieplan voor netwerk van trage wegen binnen de gemeente)	Provinciale subsidies voor opmaak tragewegenplan: http://www.vlaamsbrabant.be/verkeer-mobiliteit/trage-wegen/subsidies/index.jsp	
	3.2.2.3	Structurele aanpassingen voor fietsers		Uitbouw van fietssnelwegen	Overzicht huidige fietssnelwegen in Vlaams-Brabant: http://www.vlaamsbrabant.be/verkeer-mobiliteit/fiets/fietssnelwegen/de-fietssnelwegen-in-vlaams-brabant/index.jsp (Subsidie provincie Vlaams-Brabant voor aanleg fietssnelwegen: http://www.vlaamsbrabant.be/verkeer-mobiliteit/fiets/subsidies/index.jsp)
				Uitbouwen van een functioneel en recreatief (inter)gemeentelijk fietsroutenetwerk	Subsidies voor aanleg en verbetering van recreatieve fietsinfrastructuur (provincie Vlaams-Brabant)
				Veilig fietsen stimuleren bij scholen	Voorbeelden verkeerseducatie: http://www.vlaamsbrabant.be/verkeer-mobiliteit/voorscholen/verkeerseducatie/index.jsp Voor subsidies voor infrastructurele ingrepen in de schoolomgeving en op prioritaire schoolroutes en subsidies voor mobiliteitsprojecten op school kan u terecht bij de provincie Vlaams-Brabant: http://www.vlaamsbrabant.be/verkeer-mobiliteit/voorscholen/index.jsp Organiseren van actie 'Veilig naar school' Schoolbereikbaarheidskaart wordt geüpdate
				Investeer in schone, aantrekkelijke en veilige fietspaden	Indien fietspaden op bovenlokaal fietsnetwerk liggen (zie lijn 76), provinciale subsidies mogelijk (80% van de aanlegkost). - aanleg fietspaden langs N165 (acties 004.002.001.001 en 004.002.001.002) - aanleg fietspaden langs N127 (acties 004.002.001.003 en 004.002.001.004) - aanleg fietspad tussen Testelt station en Aarschot (acties 004.002.001.005 en 004.002.001.006) - aanleg fietspad Nieuwstraat (verwerven van gronden) (actie 004.002.001.007)
			Voorzie veilige fietsenstallingen bij belangrijke knooppunten van openbaar vervoer	Concept voor stallen en verhuur van fietsen (actie 004.002.003.001)	
	3.2.2.4	Grijp in op het parkeerbeleid	Sturende maatregelen via gerichte tarifiëring (tarieven en parkeertijd laten variëren in functie van de zoning en in functie van de wagencategorie). Wijs specifieke parkeerplaatsen toe aan elektrische voertuigen		
	3.3. Zachte mobiliteit				
	3.3.1 Proactief beleid naar zachte mobiliteit	3.3.1.1	Zet een automatisch verhuursysteem van fietsen op	Zet het aanbod van het fietshuurnetwerk in de kijker	Concept voor stallen en verhuur van fietsen (actie 004.002.003.001) https://www.velo-antwerpen.be/ http://nl.villo.be/
Zorg voor een goede zichtbaarheid en bekendheid van het fietsnetwerk en nieuwe standplaatsen - uitbouwen van een fietsenverhuurnetwerk - verbeteren bewegwijzering aan de stations.				Samenwerking OCMW / Velo intensifiëren in de toekomst.	
3.3.1.2		Verspreid informatie en wissel kennis uit	Initieer fietsherstelplaatsen (uitwisseling van informatie en kennis tussen de inwoners) - ondersteuning van het Repair Café		
			Biedt specifieke vormen aan doelgroepen: fietsbrevetten in de basisschool, fris verkeersregels op en geef sessies gericht op fietsgedrag in het verkeer aan jongeren, - organiseer verkeersdagen voor de scholen - leren fietsen voor volwassenen		
		Voorzie een specifieke blog voor fietsers op de website van de gemeente met praktische info			

Domein		Maatregel	Acties (niet limitatief)	Toelichting	
VERVOER					
3.3.2 Sensibiliseer de gebruikers	3.3.2.1	Scholen	Hinder door auto's aan school beperken	Inzetten wijkagent, fietspool met begeleidende ouders, voetgangerszone uitbreiden, aanleg voetgangersdoorsteeken,...	
			Scholen educatief ondersteunen: strapdag (stap & trap), Samen de verkeerssling, autoluwe schooldag, schoolstraat autovrij maken in combinatie met straatactiviteiten rond duurzame mobiliteit en verkeerseducatie, fietsexamen voor leerlingen 6e l in dorpscentrum, ... - organiseer verkeersdagen voor de scholen	www.weekvandemobiliteit.be www.mobiel21.be http://www.vlaamsbrabant.be/verkeer-mobiliteit/voor-scholen/index.jsp	
			Alternatief voor vervoer naar school promoten	Wandelende schoolbus: ouders inschakelen om kinderen in groep van en naar school te begeleiden. Zeer goedkope en zichtbare manier van klimaatengagement. Promoten fietspool De schoolbereikbaarheidskaart meegeven met de schoolkinderen.	
	3.3.2.2	Bedrijven	Ondersteunen van sensibilisatiecampagnes voor bedrijven	Bike experience, Bike Friday, Jaarlijkse actie « Dring Dring », Bike to work .. http://www.fridaybikeday.be/ , 'Met belgerinkel naar de winkel' (www.belgerinkel.be), 'Car Free Day',...	
			Laat bedrijven carpoolen aanmoedigen tussen de werknemers	Mogelijke uitwerking hiervan: - http://www.carpool.be/	
	3.3.2.3	Organiseer events rond duurzame mobiliteit	Bezoek aan het historisch centrum met de fiets of te voet. Neem deel aan de week van de mobiliteit	http://www.weekvandemobiliteit.be/	
	3.3.2.4	Spoor actieve participatie van burgers aan	De gemeentelijke mobiliteit kan mee ontworpen en/of beoordeeld worden door de inwoners zelf. Voordeel: o Het aanmoedigen van actieve deelname in duurzame mobiliteit o Reflecteren over de moeilijkheden die ondervonden worden op het terrein	-met belgerinkel naar de winkel - week van de fiets - samenwerking met Transitie Scherpenheuvel-Zichem voor het organiseren van een Repair-Café	
	3.4. Nieuwe mobiliteit en technologieën				
		3.4.1	infrastructuur	Evaluatie plaatsen laadpalen met groene stroom voor elektrische wagens bij (her-)aanleg van parking.	Installatie- en onderhoudskost per paal ongeveer € 6.000,00 (cijfers Oostende)

Domein		Maatregel	Acties (niet limitatief)	Toelichting
GEBOUWEN, INSTALLATIES/VOORZIENINGEN EN BEDRIJVEN				
1. Gemeentelijke gebouwen en uitrusting/voorzieningen				
1.1 Monitoring en opvolging	1.1.1	Verbeter de kennis van het gemeentelijk gebouwenpark	<p>Maak een <i>kader voor energiezorg</i> binnen de gemeente: opmaak plan van aanpak voor energiezorg en aanstelling energieverantwoordelijke. Zie draaiboek Provinciale Helpdesk Energiezorg: http://www.vlaamsbrabant.be/binaries/draaiboek-energiezorg-gemeentelijk-gebouwenpark-2012_tcm5-82838.pdf Aanmaak van energiezorgplannen in samenwerking met Eandis.</p> <p>Maak een <i>energiekader</i> (inventaris bestaande toestand) op van de gebouwen Zie PLAGE-handleiding Leefmilieu Brussel (pag 32-33): http://documentatie.leefmilieubrussel.be/documents/PLAGE_manuel_RE_Prof_NL.PDF Van alle OCMW-gebouwen werden reeds in 2012 een energiescan gemaakt.</p> <p><i>Benchmark</i> het specifiek verbruik van de gebouwen (kWh/m².jaar). Bronnen van kengetallen: https://www.vito.be/NL/HomepageAdmin/Home/Pages/Homepage.aspx http://www.rvo.nl/onderwerpen/duurzaam-ondernemen/gebouwen/energiecijfers</p> <p>Maak een <i>gebouwspaspoort</i> : inventarisatie van algemene gebouwgegevens, gebruik van het gebouw, beheer technische installaties Hulpmiddelen: ☑ http://www.vlaamsbrabant.be/binaries/helpdesk-energiezorg-beheer-installaties-gebouw-x_tcm5-83092.docx ☑ http://www.vlaamsbrabant.be/binaries/helpdesk-energiezorg-invuldocument-beheer-installaties_tcm5-83093.xls Energieboekhoudsystemen Eandis/Infrac</p> <p>Monitor het energieverbruik van de gebouwen: <i>energieboekhouding</i> voor alle gemeentelijke gebouwen (zie aanbod netbeheerders)</p>	De stad vervult een voorbeeldfunctie inzake rationeel energieverbruik (actieplan 005.004.001)
	1.1.2	Stel een centraal energieteam aan met lokale verantwoordelijken voor elk gemeentelijk gebouw	Schakel de lokale verantwoordelijke in voor een meer gedetailleerde opvolging van het energieverbruik van het gebouw het op regelmatige basis noteren van meterstanden. Stel een energie ambassadeur aan.	
1.2 Sensibilisatie en gedrag	1.2.1	Stimuleer energie-efficiëntie en rationeel energiegebruik in gemeentelijke gebouwen	<p>Sensibiliseer de gebruikers van de gemeentelijke gebouwen, bv. via een energiegedragscode, sensibiliseringscampagne,... OCMW-dienst facility management brengt tips aan rond zuinig energieverbruik.</p> <p>Gebruik campagnemateriaal in het gebouw om omgewenst gedrag te bevorderen (lichten doven, trappen nemen, deuren dicht, etc.)</p> <p>Communiceer aan bezoeker en gebruiker over de resultaten van de besparingsacties die geïnitieerd zijn Communicatiemateriaal beschikbaar op http://www.lne.be/themas/milieuzorg</p>	<p>Initieer energiebesparende acties en monitor de resultaten. Actie 005.004.001.001: voor de eigen gebouwen wordt aandacht besteed aan rationeel energieverbruik. Actie 005.004.001.002: in de uit te schrijven overheidsopdrachten wordt aandacht besteed aan rationeel energieverbruik.</p>
	1.2.2	Geef voldoende uitstraling en ondersteuning aan het volledige energieteam van de gemeente	<p>Geef een jaarlijkse vorming aan de lokale energieverantwoordelijken <i>Vorming wordt opgenomen in vormingsplan.</i></p> <p>Geef aandacht aan de taak van het energieteam door bijvoorbeeld acties in de kijker te zetten in het gemeentelijk infoblad.</p>	Beloon de inzet van de energieverantwoordelijke met appreciatie en kennis.
	1.3.1	Stel een duurzame meerjarenplanning op voor elk gebouw	<p>Maak een overzicht van de te verwachten investeringen op middellange termijn (cumulatief voor alle gebouwen).</p> <p>In onderstaande link staat een uitgewerkte leidraad van het agentschap NL. http://nl.wikipedia.org/wiki/Conditiemeting_(gebouw)</p>	Door het opstellen van een meerjarenplanning per gebouw worden te verwachten investeringen in kaart gebracht en het nodige onderhoud van de gebouwen tijdig begroot en gepland.
	1.3.2	Voor gebouwen die niet in aanmerking komen voor grondige renovatie of een EPC-contract, voert de gemeente op zich staande ingrepen uit	<p>Breng vloer-, muur-, dakisolatie aan</p> <p>Vervanging enkel of dubbel glas door hoogrendementsglas Opgenomen in MJP 2014-2019 (OCMW en gemeente)</p>	vraag advies bij het Provinciaal Steunpunt Duurzaam Bouwen

Domein		Maatregel	Acties (niet limitatief)	Toelichting
GEBOUWEN, INSTALLATIES/VOORZIENINGEN EN BEDRIJVEN				
	1.3.3	Maak in de jaarlijkse begroting een budgettaire ruimte voor het uitvoeren van quickwins in elk gebouw.	Isoleren van leidingen, afkitten, aanbrengen tochtstrips, plaatsen van aanwezigheidsdetectoren of klokschakelaars, correcte afstelling stookplaatsen, ... Verschillende acties reeds uitgevoerd in het verleden in OCMW en gemeentelijke gebouwen.	Het uitvoeren van quick wins zijn vaak op korte termijn terugverdiend. Het vermeden energieverbruik is vaak wel aanzienlijk.
1.4 Technische maatregelen	1.4.1	Beheer van de installaties afstemmen op het gebruik van de gebouwen	Zorg voor een goede handleiding voor de energieverantwoordelijke Rondgang van technisch personeel bij iedere seizoenswissel of sluitingsperiode voor het nakijken van de instelling van de installaties. - onderhoudscontracten CV, airco,... zijn afgesloten - periodieke controles door eigen technische beampten.	Door een betere controle van de instelling van de installaties (settings) kan energieverpilling tegengegaan worden.
	1.4.2	Borg energie-efficiëntie en gegarandeerde energiebesparing bij het afsluiten van onderhoudscontracten van gebouwen	Voorzie een clause voor het uitvoeren van gegarandeerde besparingsacties. Voorzie een contractclause: bij vervanging van bestaande installaties wordt steeds gekozen voor de meest energie-efficiënte oplossing	Voorzie in het uitbesteden van onderhoud aan derde partijen dat energiezorg een speerpunt is.
	1.4.3	Aandacht bij keuze bij aankoop en het gebruik van elektrische toestellen en IT apparatuur.	Een aankoopbeleid opmaken voor de aankoop van de meest energiezuinige toestellen. - ICT-dienst neemt energiezuinigheid steeds mee op als criterium bij gunningsprocedures. Nieuwe elektrische toestellen en computers worden door de technische diensten en door de gebruikers steeds energiezuinig ingesteld 2014: twee centrale multifunctionele printers aangekocht. Printers vervangen door multifunctionele, gezamenlijke toestellen op centrale plaats	Maak een aankoopbeleid op en stimuleer energiebesparing in de instelling van het dagdagelijks gebruik van de apparatuur.
1.5 Hernieuwbare Energie	1.5.1	De gemeente verbruikt zoveel als mogelijk groene stroom		
	1.5.2	De gemeente stapt mee in een samenaankoop voor groene stroom		
2. Tertiaire (niet gemeentelijke) gebouwen en uitrusting/voorzieningen				
2.1 Sensibilisatie en gedrag	2.1.1	Stimuleer energie-efficiëntie en rationeel energiegebruik bij tertiaire gebouwen	Informatie en sensibilisatie geven rond energie-efficiëntie & rationeel energiegebruik gericht op de tertiaire sector, bv. via een infoavond of campagne Promoten van energiezuinig IT Faciliteer sensibilisatiecampagnes voor gebruikers van tertiaire gebouwen Promoot het sluiten van openstaande winkeldeuren: idealiter zou een sas aan elke winkelingang geïnstalleerd zijn	
			Verspreid kennis over bestaande initiatieven voor energie-efficiëntie in gebouwen, bijvoorbeeld het Manifest WBCSD (World Business Council for Sustainable Development) http://www.wbcsd.org/work-program/sector-projects/buildings/eeb-manifesto.aspx Verspreid goede praktijken en een overzicht van apparatuur die geen 'energievreters' zijn (label star energy,). Spits de infocampagne toe op het niveau van de diverse sectoren (kantoor, handel, supermarkt, ziekenhuizen, rusthuizen)	
	2.1.2	Voor schoolgebouwen: Promoot actief provinciale campagne E.H.B.R. (Eerste Hulp bij Energie) i.k.v. klimaat, energie en techniek		www.vlaamsbrabant.be/klimaatneutraal
2.2 Energiezuinige renovatie	2.2.1	Stimuleer of organiseer bijscholing van mensen in de bouwsector over energiezuinig en duurzaam bouwen		Ga na welke vormen de Bouwsector en/of Provinciaal Steunpunt Duurzaam Bouwen organiseren
2.3. Energiezuinige nieuwbouw	2.3.1.	Stimuleer BEN-norm voor nieuwbouw	Woonloket promoot bestaande premies, groene leningen,...	

Domein		Maatregel	Acties (niet limitatief)	Toelichting
GEBOUWEN, INSTALLATIES/VOORZIENINGEN EN BEDRIJVEN				
2.4 Promoot hernieuwbare energie	2.4.1	Promoot het gebruik van warmtepompen, energie-efficiënte verwarmingsinstallaties (bijvoorbeeld kwaliteitslabel « HR TOP » voor CV-installaties) en houtpelletkachels gekoppeld aan een kwaliteitslabel.	Door woonloket	
2.5. Technische maatregelen	2.5.1	Promoten van energiezuinige IT en installaties		
3. Woningen				
3.1 Monitoring en opvolging	3.1.1	Bestudeer de bestaande gebouwde omgeving en identificeer de oudste en meest verwaarloosde gebouwen om actie aan te moedigen door bv. het aanstellen van een gemeentelijke vennootschap/PPS eigendom structuren.		
3.2 Sensibilisatie en gedrag	3.2.1	Stimuleer energie-efficiëntie en rationeel energiegebruik bij particuliere woningen	Verdeel een klimaatbox met nuttige tips aan (nieuwe) inwoners.	
			Promoot CO ₂ -calculator voor huishoudens http://www.energievreters.be/HouseClosed.aspx?lang=NL	
			Deelname aan project 'samen energie, uw woning doorgelicht': thermografisch onderzoek van een (-tal woningen en warming-up home party. Stel via de gemeentelijke website een actielijst ter beschikking om energie te besparen. Geef eventueel een nieuwsbrief met ecotips uit.	
	3.2.2.	Geef speciale aandacht voor mensen die met energiearmoede te maken hebben	Zet een samenwerkingsverband op tussen de de gemeente, OCMW en lokale intermediairen en organisaties die werken rond energiebesparing bij kwetsbare doelgroepen Energiescan van woningen van kansarmen via samenwerking met externe partners.	
			Promoot en stimuleer de energiescans van de energiesnoeiers Energiescan van woningen van kansarmen via samenwerking met externe partners.	www.energiesnoeiernet.be
			Promoot en stimuleer sociale dakisolatieprojecten in huurwoningen (via Eandis/Infrax i.s.m. energiesnoeiers) ; Isoteam Wonen & Werken	http://www.energiesparen.be/sociale-dakisolatie
			Geef extra premies voor kwetsbare doelgroepen voor energiebesparende maatregelen	
			Promoot de extra premies voor kwetsbare doelgroepen (o.a. van de netbeheerders, provincie); Gepromoot in 2013, 2014 en in de toekomst.	http://www.vlaamsbrabant.be/wonen-milieu/wonen-en-ruimtelijke-ordening/leningen-premies-subsidies/index.jsp
			Promoot de renteloze leningen van het FRGE voor energiebesparende maatregelen bij kwetsbare doelgroepen Gepromoot in 2013, 2014 en in de toekomst.	
			Maak gebruik van het provinciaal reglement voor renteloze leningen aan OCMW's voor het uitvoeren van energiebesparende maatregelen bij OCMW-cliënten Gepromoot in 2013, 2014 en in de toekomst.	http://www.vlaamsbrabant.be/wonen-milieu/wonen-en-ruimtelijke-ordening/architecten-lokale-besturen/renteloze-lening-ocmw-woningen/nieuws-renteloze-leningen-ocmw-woningen.jsp
3.2.3	Promoot en stimuleer woningdelen	In onderzoek Reclame		
		Promoot premies en goedkope/renteloze leningen voor dak-, vloer- en muurisolatie		

Domein		Maatregel	Acties (niet limitatief)	Toelichting
GEBOUWEN, INSTALLATIES/VOORZIENINGEN EN BEDRIJVEN				
	3.3.1	Stimuleren van lage-energie of BEN-renovatie (bijna-energie neutraal) van particuliere woningen	Organiseren van een samenaankoop	
			Promoot duurzaam bouwadvies van het Provinciaal Steunpunt Duurzaam Bouwen	
			Organiseer infoavonden over duurzaam en energieuw renoveren	
			Promoot en organiseer een BouwTeam	
			Promoot Ecobouwers Opendeur	
			Actie thermografisch onderzoek 'House warming party'	
	3.3.2	Dakisolatie, vloerisolatie en muurisolatie stimuleren	Promoot premies en goedkope/renteloze leningen voor dak-, vloer- en muurisolatie	Bij woningen die niet in aanmerking komen voor grondige renovatie, stimuleert de gemeente op zich staande ingrepen
			Organiseer een wijkgerichte totaalaanpak: geven van begeleiding, energieadvies, premies, samenaankopen,...	
			Organiseren van een samenaankoop voor dak-, vloer, of muurisolatie	
			Cf. 2015: samenaankoop spouw- en muurisolatie IGO	
Organiseer infoavonden over dak-, vloer- en muurisolatie				
Promoot en organiseer een BouwTeam				
Geef (gratis) energiescans				
3.3.5	Vervanging van oude verwarmingsketels door HR-ketel, warmtepompen, pelletketel,...	Via groene leningen, premies, e-portemonnee,...	http://www.e-portemonnee.be/index.php/251	
		Organiseren van een samenaankoop		
		Extra financiële ondersteuning voor het duurzaam bouwadvies van het Provinciaal Steunpunt Duurzaam Bouwen		
3.4.1	Promoot bijna-energie neutraal bouwen voor nieuwbouwwoningen	Organiseer een infoavond en/of BouwTeam	Bijna-energie neutraal bouwen wordt verplicht vanaf 2021. Woningen die nu worden gebouwd, voldoen echter best nu reeds aan deze norm.	
		Extra financiële ondersteuning voor het duurzaam bouwadvies van het Provinciaal Steunpunt Duurzaam Bouwen		
3.5 Promoot hernieuwbare energie	3.5.1	Overstap van stookolie naar pellets of warmtepomp bij particuliere woningen stimuleren	promoot bestaande premies, groene leningen,...	
	3.5.2	Geef voldoende informatie bij nieuwbouw en renovatie welke opwekkingsmogelijkheden voor hernieuwbare energie mogelijk zijn.	http://energiesparen.be/milieuvriendelijke Promoot duurzaam bouwadvies	
	3.5.3	De gemeente faciliteert een samenaankoop van groene stroom, PV-panelen, zonneboiler, warmtepompen, ...		
	3.5.4	De gemeente organiseert een infoavond over hernieuwbare energie		
	3.5.5	De gemeente promoot PV-panelen, zonneboilers, warmtepompen,...	Promoot bestaande premies, groene leningen,...	
3.6 Technische maatregelen	3.6.1	Bewuster energieverbruik via slimme meters	De gemeente zet samen met de netbeheerder in op de verdeling van slimme meters	
	3.6.2	Stimuleer het gebruik van energiezuinige huishoudapparaten		
4. Openbare verlichting				
	4.1	Deelname aan 'Nacht van de duisternis' en/of 'Earth Hour'		
	4.2	Deel van de straatverlichting 's nachts definitief uit laten	Doven openbare verlichting van 23u tot 5u	
	4.3	Energieboekhouding van de openbare verlichting wordt op jaarlijkse basis bijgehouden		
	4.4	Het installeren van intelligente controlesystemen voor straatverlichting in verschillende controlestations	Slimme verlichting wordt opgelegd in nieuwe verkavelingen waar nieuwe wegenis dient te worden aangelegd	
	4.5	Openbare verlichting vervangen door LED-lichten		

Domein		Maatregel	Acties (niet limitatief)	Toelichting
GEBOUWEN, INSTALLATIES/VOORZIENINGEN EN BEDRIJVEN				
5. Ruimtelijke Ordening				
5.1 Niveau woning/kavel	5.1.1	Opleggen voorwaarden omtrent duurzaamheid in stedenbouwkundige vergunning	http://do.vlaanderen.be/maatstaf-voor-woningen	Voor een lijst van voorwaarden zie Vlaamse Maatstaf Duurzaam bouwen en wonen
5.2 Niveau wijk	5.2.1	Opleggen voorwaarden omtrent duurzaamheid in verkavelingsvergunning	http://www.west-vlaanderen.be/overwvl/beleid_bestuur/gebiedsgerichte_werking/streekhuizen/brugooost/gebiedsgerichte%20programmas/oudlandpolder/beeldigpolderlandschap/stedenbouwkundigeverordeninggroen/Paginas/default.aspx	Bv. opmaak modelvoorschriften omtrent groenaanplant
	5.2.2	Opleggen voorwaarden omtrent duurzaamheid in RUP's	http://www.devloei.be/	Bv. voorschriften omtrent compact bouwen, waterafvoer, ...
	5.2.3	Opleggen voorwaarden omtrent duurzaamheid in stedenbouwkundige verordeningen	https://www.gent.be/reglement/algemeen-bouwreglement	Bv. stedenbouwkundige verordening groenschermen, voorschriften omtrent duurzaamheid in algemene verordening, ...
5.3 Niveau gemeente	5.3.1	Aanpassen GRS om acties omtrent duurzaamheid in verordening, RUP's, gemeentelijke verkavelingen, ... in te passen in het ruimtelijke beleid van de gemeente		Bv. prioritair ontwikkelen woonuitbreidingsgebieden die goed zijn ontsloten, dicht bij voorzieningen

Domein	Maatregel	Acties (niet limitatief)	Toelichting
LOKALE ELEKTRICITEITSPRODUCTIE			
1. Waterkracht			
	1.1 De gemeente communiceert	De gemeente organiseert een infoavond Promoten van stroomturbines op de Demer (Sigmaplan)	
2. Windkracht			
	2.1 De gemeente communiseert	Betrek de bevolking bij plannen voor het plaatsen van windmolens	Voorkomen van vertraging/annulatie van vergunningen door protest omwoners. Kleine investeringskost, makkelijk organiseerbaar en vrij groot reductiepotentieel.
3. Fotovoltaïsche energie			
	3.1 De gemeente communiceert	De gemeente organiseert een infoavond over PV-panelen voor particulieren/voor bedrijven De gemeente voert een sensibilisatiecampagne voor het plaatsen van PV-panelen	Dit kan in samenwerking met het Provinciaal Steunpunt Duurzaam Bouwen (www.dubovlaamsbrabant.be)
4. Warmtekrachtkoppeling			
	4.1 De gemeente communiceert	De gemeente organiseert een infoavond over warmtekrachtkoppeling voor bedrijven De gemeente promoot WKK's bij bedrijven	
5. Algemeen			
	5.1. De gemeente stimuleert de aankoop van groene stroom	De gemeente organiseert een infoavond over groene stroom De gemeente geeft voldoende informatie bij nieuwbouw en renovatie welke opwekkingsmogelijkheden voor hernieuwbare energie mogelijk zijn.	
	5.2. De gemeente ondersteunt de ontwikkeling en verspreiding van nieuwe technologieën	Wanneer er nieuwe/efficiëntere technologieën ontwikkeld worden, zal de gemeente nagaan wat de mogelijkheden zijn binnen de gemeente en deze informatie actief te verspreiden naar de desbetreffende stakeholders	
	5.3. Beperken van het energieverbruik	Bewustmaking Steunen van initiatieven	

Domein		Maatregel	Acties (niet limitatief)	Toelichting
LOKALE WARMTE-KOUDEPRODUCTIE				
1. Promotie warmte uit zonne-energie				
		1.1. De gemeente faciliteert	De gemeente organiseert en/of ondersteunt een samenaankoop voor zonneboilers	
			De gemeente organiseert een infoavond over zonneboilers voor particulieren/voor bedrijven	Dit kan in samenwerking met het Provinciaal Steunpunt Duurzaam Bouwen (www.dubovlaamsbrabant.be)
		1.2 De gemeente communiceert	De gemeente voert een sensibilisatiecampagne voor het plaatsen van zonneboilers	
			De gemeente organiseert een infoavond over zonneboilers voor particulieren/voor bedrijven	Dit kan in samenwerking met het Provinciaal Steunpunt Duurzaam Bouwen (www.dubovlaamsbrabant.be)
2. Warmtekrachtkoppeling				
		2.1 De gemeente communiceert	De gemeente organiseert een infoavond over warmtekrachtkoppeling voor particulieren/voor bedrijven	

Domein		Maatregel	Acties (niet limitatief)	Toelichting
NATUUR				
1. Acties in de open, niet of beperkt bebouwde ruimte				
1.1 Versterken van robuuste, grotere natuurkernen (bron-ecosystemen)	1.1.1	Versterken van robuuste natuur- en boskernen in eigendom van de gemeente, andere openbare besturen of natuurverenigingen (bron-ecosystemen, Natura 2000, grotere boskernen)	Ondersteuning door gemeente van o.a. natuur- en landinrichtingsprojecten de Merode, Natuurinrichtingsproject Demervallei,...)	Door grote, robuuste natuurgebieden krijgt de natuur meer kansen om zich aan te passen aan de klimaatverandering. Anderzijds, hoe meer natuur, hoe meer koolstofopslag.
	1.1.2	Versterken van robuuste natuur- en boskernen in eigendom van private partijen door het stimuleren van duurzaam beheer	Opmaak van beheerplan stimuleren via sensibilisatie Stimuleren van uitvoering beheer op duurzame manier via organisatie van vormingen, cursussen - door gemeente zelf of via tussenpartijen (bv. natuurverenigingen, BG'n, RL'n).	
1.2 Versterken van groen-blauwe natuurverbindingen	1.2.1	Versterken van groen-blauwe infrastructuur op openbaar domein	herstel, (her)inrichting, aanleg, aanplant van groene verbindingen (bermen, hagen, heggen, houtkanten, bomenrijen, dreven)	Met als aandachtspunten: inheems, autochtoon en gemengd (robuuster mbt ziekten en plagen), volgens principes van natuurtechnische milieubouw. Dit kan gebeuren door de gemeente zelf en/of via ondersteuning van en samenwerking met lokale
			herstel, (her)inrichting, aanleg, aanplant van groene stapstenen (solitaire bomen, parken, buurtgroen, verruigde hoekjes, hoogstamboomgaarden)	
			herstel, (her)inrichting van blauwe stapstenen (poelen)	
			herstel, (her)inrichting van blauwe verbindingen (grachten, waterlopen) ifv vergroten potenties ter plaatse vasthouden van water, buffering	
1.2.2	Duurzaam beheer van groen-blauwe infrastructuur op openbaar domein	Opmaak van een beheerplan ifv duurzaam beheer van de groen-blauwe infrastructuur in kwestie (bv. bermbeheerplan, harmonisch- park en groenbeheerplan, bomenbeheerplan, groenbeheerplan, grachtenbeheerplan, waterlopenbeheerplan...).	Er bestaat heelwat info rond dit thema. Een goed startpunt is: www.natuurenbos.be (natuurbeleid/natuur in je buurt, onder visie, planning en ruimte en beheer): info over opmaak harmonisch park en groenbeheerplan, technische vademecums (groenbeheerplan, bomenbeheerplan...) met o.a. beheerlijnen. www.vvog.info (site Vlaamse Vereniging voor Openbaar Groen). Interleuven geeft ondersteuning bij opmaak grachten- en waterlopenbeheerplan.	
		De groen-blauwe infrastructuur zit reeds verankerd, in alle gemeentelijke plannen (o.a. structuurplan, bermbeheersplan,...)		
			Uitvoering van het duurzaam beheer van de groene en blauwe verbindingen, groene en blauwe stapstenen zelf of door inschakeling van derden.	Interessante website rond groen-blauwe infrastructuur http://www.groenblauwenetwerken.nl/

1.2 Versterken van de groen-b	1.2.3	Versterken van groen-blauwe infrastructuur op privaat domein	<p>Stimuleren van het herstel, (her)inrichting, aanleg, aanplant van groene verbindingen (hagen, heggen, houtkanten, bomenrijen, dreven)</p> <p>Stimuleren van herstel, (her)inrichting, aanleg, aanplant van groene stapstenen (solitaire bomen, hoogstamboomgaarden, bos)</p> <p>Stimuleren van herstel, (her)inrichting van blauwe stapstenen (vijvers, poelen)</p> <p>Stimuleren van herstel, (her)inrichting van blauwe verbindingen (particuliere grachten) met natuurvriendelijke oevers ifv vergroten potenties ter plaatse vasthouden van water, buffering</p>	<p>Met als aandachtspunten: inheems, autochtoon en gemengd (robuuster mbt ziekten en plagen), inrichting volgens principes van natuurtechnische milieubouw. Dit kan gebeuren door de gemeente zelf en/of via ondersteuning van en samenwerking met lokale partners (bv. RL'n, BG'n, natuurverenigingen, sociale economie, lokale rioolbeheerders, betrokken landbouwers, particulieren...). Zie ook</p>
	1.2.4	Duurzaam beheer van groen-blauwe infrastructuur op privaat domein	<p>Gemeentelijke ondersteuning, indien mogelijk voor:</p> <ul style="list-style-type: none"> o het stimuleren van het duurzaam beheer van groene verbindingen (hagen, heggen, houtkanten, bomenrijen, dreven) o het stimuleren van duurzaam beheer van groene stapstenen (solitaire bomen, hoogstamboomgaarden, bos) o het stimuleren van duurzaam beheer van blauwe stapstenen (vijvers, poelen) o Sensibilisatie mbt het natuurvriendelijke beheer van particuliere grachten en hoe te integreren in de tuin. 	
2. Acties in de bebouwde zone (woongebieden, bedrijvenzones, stads- en dorpskernen...) ifv het beperken en/of voorkomen van h				
Algemene leidraad: enkel verhardten waar nodig, vergroenen waar mogelijk				
2.1 Het openbaar domein	2.1.1	Zie acties 1.2.1 en 1.2.2 - Versterken groen-blauwe infrastructuur op openbaar domein - Duurzaam beheer van groen-blauwe infrastructuur op openbaar domein	De groen-blauwe infrastructuur zit reeds verankerd, in alle gemeentelijke plannen (o.a. structuurplan, bermbeheersplan,...)	Groen-blauwe infrastructuur stopt niet op de grens van de niet-bebouwde en bebouwde zones. De maatregelen beschreven onder acties 1.2.1 en 1.2.2 zijn ook van toepassing in de bebouwde ruimte.
	2.1.2	Realiseren van een vergroening van de begraafplaatsen		
			Stimuleren van een nulgebruik van pesticiden in particuliere tuinen, bv. via sensibilisatiecampagnes, infosessies, voorbeeldtuinen,...	

2.2 Het tuincomplex	2.2.1	Stimuleren van een meer natuurlijke inrichting en een duurzamer beheer van het tuincomplex	Stimuleren van het aanleggen van een levende, dynamische tuin (veel variatie, zo veel mogelijk inheems, bloeiende en/of besdragende planten in elk seizoen van het jaar, rommelhoekjes, speelbosjes, afsluiting met natuurlijke materialen zodat migratie van soorten mogelijk blijft...).	Er bestaat heel wat info rond dit thema. Mogelijke startpunten zijn: www.zonderisgezonder.be, www.velt.be, www.regionalelandschappen.be, www.natuurinjebuurt.be, www.stichtingoase.nl, samentuinen.velt.be, www.groenegevels.be, ...
			Aanleg van tegeltuintjes en geveltuintjes stimuleren, via sensibilisatie, subsidies, infoavonden,...	
			Aanmoedigen van initiatieven mbt samentuinen	
2.2.2	Stimuleren van een duurzaam watergebruik in het tuincomplex	Stimuleren van het gebruik van regenwater in de tuin, bv. via subsidies, sensibilisatiecampagnes, infosessies,...	Er bestaat heel wat info rond dit thema. Mogelijke startpunten zijn: www.zonderisgezonder.be, www.velt.be, www.regionalelandschappen.be, www.natuurinjebuurt.be, http://www.vmm.be/water/	
		Sensibilisatie mbt het zo weinig mogelijk verharden van de tuin		
		Sensibilisatie en educatie mbt het gebruik van waterdoorlatende verhardingen		
2.2.3	Integratie van een duurzame inrichting en beheer van de private tuin in initiatieven mbt duurzaam bouwen		Duurzaam bouwen stopt vaak op het niveau van de woning. De tuin rond een woning maakt echter integraal deel uit van de woning. Sensibilisatie en educatie mbt duurzaam bouwen kan uitgebreid worden tot integratie van aspecten mbt het natuurlijk en duurzaam inrichten en beheren van de eigen tuin.	
2.3 Het scholencomplex	2.3.1	Stimuleren van een meer natuurlijke inrichting van het scholenpatrimonium op het grondgebied van de gemeente	Stimuleren van de aanleg van natuurlijker ingerichte, groenere schoolomgevingen en speelplaatsen met een daling van de verhardingsgraad	Zie vb initiatief 'natuur op school' van de provincie Vlaams-Brabant, http://www.vlaamsbrabant.be/wonen-milieu/milieu-en-natuur/natuur-en-milieueducatie/natuur-op-school/index.jsp Fruit4school in Amsterdam (http://www.vitalegroenestad.nl/artikelen/Appels%20ogsten%20op%20het%20schoolplein.wli) http://www.springzaad.be/ http://www.springzaad.nl/
	2.3.2	Stimuleren van een duurzaam beheer van het groen in het scholenpatrimonium op het grondgebied van de gemeente	Stimuleren van de opmaak van een harmonisch park- en groenbeheerplan voor het schooldomein waar opportuun (bv. grote secundaire schoolcomplexen). Opvolging van de uitvoering van het beheer volgens het beheerplan via steekproeven.	

			Stimuleren van een nulgebruik van pesticiden.	https://www.zonderisgezonder.be/
2.4 Het bedrijvencomplex	2.4.1	Stimuleren van een meer natuurlijke, groenere inrichting van KMO-zones op het grondgebied van de gemeente	Stimuleren van de aanleg van natuurlijker ingerichte, groenere KMO-zones met een daling van de verhardingsgraad, rekening houdende met het concept van tijdelijke natuur voor braakliggende terreinen of percelen.	Organisaties die hierbij kunnen begeleiden zijn de regionale landschappen (www.regionalelandschappen.be), POM Vlaams-Brabant, Natuurpunt (www.natuurpunt.be/bedrijven), IGO, Interleuven,...
2.5 Het sportcomplex	2.5.1	Stimuleren van een meer natuurlijke, groenere inrichting van sportterreinen, sportcomplexen op het grondgebied van de gemeente	Stimuleren van de aanleg van natuurlijker ingerichte, groenere sportterreinen, sportcomplexen met een daling van de verhardingsgraad.	Organisaties die hierbij kunnen begeleiden zijn de regionale landschappen (www.regionalelandschappen.be), Natuurpunt (www.natuurpunt.be).
	2.5.2	Stimuleren van een duurzaam beheer van het groen in sportterreinen, sportcomplexen op het grondgebied van de gemeente	Stimuleren van een afgestemd duurzaam beheer voor het volledige terrein of de volledige zone.	Organisaties die hierbij kunnen begeleiden: regionale landschappen (www.regionalelandschappen.be), Natuurpunt (www.natuurpunt.be)
			Stimuleren van een nulgebruik van pesticiden.	Vanaf 1 januari 2015 geldt een minimumgebruik op verhardingen groter dan 200m ² en op alle terreinen die toegankelijk zijn voor publiek of kwetsbare groepen.
3. Ruimtelijke planning				
3.1 Integratie van klimaatmitigatie/-adaptatie in ruimtelijke planning	3.1.1	Integratie van klimaatmitigatie-/klimaatadaptatieprincipes bij de herziening van het gemeentelijk ruimtelijk structuurplan.		
	3.1.2	Integratie van klimaatmitigatie-/adaptatieprincipes in gebiedsontwikkeling (projectdefinitie: bv. opnemen van een groennorm; programma's van eisen; overeenkomsten; onderhandelingen met marktpartijen; gunningscriteria (o.a. bij het aanstellen van ontwerpers en ontwikkelaars)	De groen-blaauwe structuren zijn reeds verankerd in onze gemeentelijke plannen.	
	3.1.3	Integratie van klimaatmitigatie/-adaptatie principes in RUP's, masterplannen, beeldkwaliteitsplannen, inrichtingsplannen, realisatieplannen		

Domein	Maatregel	Acties (niet limitatief)	Toelichting
LANDBOUW			
1. Educatie/bewustmaking			
		<p>Duurzame landbouweducatie voor scholen en groepen: promoten binnen de gemeente</p> <p>Bekendmaking en promotie korte keten consumptie, Straffe Streek gemeente worden of blijven</p>	<p>Netwerk 'Boeren met Klasse' 79 Vlaams-Brabantse land- en tuinbouwbedrijven die hun deuren openzetten voor groeps- en klasbezoeken (boeren kunnen hiervoor een subsidie krijgen van de provincie) http://www.vlaamsbrabant.be/economie-landbouw/land-en-tuinbouw/plattelandsbeleving/hoevebezoek/index.jsp</p> <p>Tips en mogelijkheden via brochure Hoeve proeven en Picknick een hoeve: www.vlaamsbrabant.be/hoeveproeven, lokale voeding via www.straffestreek.be, www.rechtvanbijdeboer.be.</p>
		<p>Consumenten bewust maken van het belang van duurzame keuzes bij hun aankoopgedrag.</p>	<p>De consument heeft een belangrijke impact bij zijn keuze van voedsel (streekeigen, seizoensgebonden, biologisch,...). Ze dienen te begrijpen dat producten uit andere regio's en/of producten uit gangbare teelt vaak goedkoper schijnen te zijn. Dit kan omdat de arbeiders geen eerlijk loon krijgen en/of omdat de vervuiling en andere milieukosten tot heden door niemand worden betaald.</p>
2. Duurzame landbouw			
		<p>Promoten en ondersteunen van landschapsintegratie</p>	<p>Gratis opmaken van landschapsplannen voor bedrijven (aanplanten streekeigen hagen, heggen, houtkanten, bomerijen, boomgaarden) www.vlaamsbrabant.be/bloeienderf</p>
		<p>Demonstraties en voorlichting o.a. duurzame en biologische teelttechnieken,</p>	<p>Diverse infomomenten door diverse organisaties. Meer info en agenda via landbouwloket en landbouwvakpers. Duurzaamheid in de landbouw promoten via de landbouwraad, deskundigen, e.d. over o.a.</p>
	Vergunningen voor klimaatinvesteringen	<p>Vergunningen verlenen voor nieuwe stallen met klimaatmatregelen (bijv. emissiearme stallen) en voor installaties voor duurzame hernieuwbare energieproductie</p>	<p>Nieuwe stallen met klimaatmaatregelen (bijv. emissiearme stallen) en installaties voor duurzame hernieuwbare energieproductie (zonnepanelen, pocketvergisters, kleinschalige vergistingsinstallaties,...) vergen de nodige infrastructuur. Deze installaties zijn vaak onbekend bij lokale besturen en burgers. Het is daarom belangrijk hierover duidelijk te communiceren bij het verlenen van een milieuvergunning. De gemeente stelt zich soepel op met betrekking tot het vergunningenbeleid.</p>
			<p>Productie en consumptie van lokaal voedsel heeft als voordeel dat het niet ver moet getransporteerd worden. Zeker voor koel te bewaren verse producten is dit zeer interessant (beperkt transport en koeling).</p>

	Ruimte voor lokale voedselproductie	Via ruimtelijke planning voldoende grond voor lokale voedselproductie voorzien	Om lokaal duurzaam voedsel te kunnen produceren is grond nodig. Zowel de hoeveelheid grond, de kwaliteit als de ligging zijn van belang. Grote aaneengesloten gebieden kunnen nuttig zijn bij sommige teelttechnieken. Kleinere percelen, gemengde met natuurgebieden, zijn vaak meer geschikt voor eco-vriendelijke teelt, en kunnen vaak meer voedsel per vierkante meter opleveren. Gronden in of aan de rand van een dicht bevolkt gebied worden vaak gezien als zouden ze weinig waarde hebben voor landbouw, maar ze kunnen net zeer geschikt zijn voor lokale, gemeenschapsgebonden voedselproductie en –afzet. (CSA's, samentuinen, volkstuinten...)
	Consumenten-boer samenwerking	Voedselteams	Lokale bioboeren verkopen producten aan de inwoners.
	Product verwerking ruimtes	Lokale en biologische landbouw steunen door FAVV-gecertificeerde ruimtes beschikbaar te maken voor het verwerken van producten	Boeren die telen op kleine schaal missen vaak de mogelijkheid om hun producten te verwerken (kaas maken van melkoverschotten, sauzen en pesto's maken van groentenoverschot, bier maken van graan...). Ze zouden veel baat hebben aan een ruimte waar bijvoorbeeld 1 dag per week of 1 week per maand een ambachtelijke product kan aangemaakt worden, zonder hoge investeringskosten. De ruimte zou eigendom van een ondernemer die graag samenwerkt met lokale boeren. bijv: http://www.crookedcarrotcsk.com/index.php?page=what-we-do
	Keten van lokale voedselproductie en -afzet ondersteunen	Thuisverkoop faciliteren	Vergunningen voor gebouwen, inrichting Toeristische routes langs deze bedrijven leggen. Geen extra belastingen opleggen voor thuisverkoop.
Zelf lokale producten afnemen		Tips en mogelijkheden via brochure Hoeve proeven en Picknick een hoeve: www.vlaamsbrabant.be/hoeveproeven , lokale voeding via www.straffestreek.be , www.rechtvanbijdeboer.be .	
Lokale scholen, restaurants en andere organisaties aanmoedigen om lokale en bioproducten af te nemen		Door centrale promotie binnen de gemeente kan het bestuur ervoor zorgen dat meer lokale en bioproducten op het menu komen.	
Food Hub website		Lokale en kleinschalige boeren en producenten hebben bijna altijd meer afzetlocaties nodig, het liefst ook lokale en kleinschalige. De website Food Hub geeft de mogelijkheid om rechtstreeks contacten te leggen met de juiste partners, zoals restaurants, scholen, e.d. http://www.ecotrust.org/project/foodhub/ . De	

		Plaats voor lokale vermarkting	Producenten of producentengroeperingen die systemen uitwerken om hun producten lokaal te vermarkten, zijn vaak op zoek naar goede locaties. Hier kan de gemeente bij ondersteunen. Plaatselijke markten met streekproducten, lokale en fairtrade producten.